

הלכות שבת סימן רצא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יז]

עד אחר תצות, יתלקנה לשנים⁽¹³⁾.

שכל הסעודות שוות. והוסיף, שלכן כתב הרמ"א שאף אם אוכל סעודה נוספת בשבת חייב בה בלחם משנה, כיון שכל הסעודות שוות.

[שעה"צ ס"ק ט]

צריך לחדש לקדש קדם הפעדה בסעודה שלישית⁽¹⁸⁾.

(18) ומה שכתב 'לקדש' קודם סעודה שלישית, ולא כתב שיקדש מיד כשיהיה לו כוס כדי שיוכל לאכול, ביאר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ג הע' מח) כיון שמוותר לאכול קודם קדוש זה, משום שיכול לסמוך על הקידוש שקדש על הפת בסעודה בשחרית.

ואם הגיע לו יין רק אחרי שכבר אכל סעודה שלישית, דעת הגרש"ז אויערבך (שם פ"ג הע' כח) שמו"מ צריך לקדש, וצריך לאכול עוד סעודה מדין קידוש במקום סעודה.

[משנ"ב ס"ק כא]

לכרף על היין תוף הפעדה⁽¹⁹⁾.

(19) מקור הדין הוא ברמב"ם (כמבואר בשעה"צ כאן). שכתב (פ"ל מהל' שבת ה"ט) 'וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין', וכתב הכסף משנה, שאין הכוונה שיקדש גם בסעודה שלישית, אלא שישתה יין בתוך סעודתו. וכן ביאר המשנ"ב לקמן (סי' תקכט ס"ק יא), שחיובו הוא באמצע הסעודה, ובשתי הסעודות הראשונות חיוב זה הוא מלבד היין שקידש עליו.

ושיעור שתהית היין בסעודה, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פפ"ה סוף ס"ק כ) שהוא אפילו פחות מכדי רביעית, ואף לא צריך כוס שיש בה רביעית, משום שרק בזמן הגמרא שציקר השתיה בסעודה היה על היין, לא היתה חשיבות בשתיית פחות מרביעית, אך בזמננו ששותים את היין בשביל להחשיב את הסעודה, די אפילו בשתיית מעט יין.

[משנ"ב ס"ק נג]

לענן דיעבד אם יצא בנח⁽²⁰⁾.

(20) ובדיעבד כשאין לו פת, כתב לקמן (סי' תמד ס"ק ח) שעדיף שיאכל בשר ודגים מאשר פירות.

(13) ומה שצריך לחלק את הסעודה על ידי ברכת המזון כדי לצאת ידי שתי הסעודות, הוא דוקא באופן זה, כיון שאוכל הכל ביום אחד, אבל אם אוכל בשני ימים וגם חיוב שתי הסעודות הוא בשני הימים, כגון מי שממשיך את הסעודה שלישית אל תוך הלילה של מוצאי שבת שהוא ליל יום טוב, כתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ב סי' טז) שדאי קיים את שתי המצוות, שהרי סעד ביום השבת וכן סעד בליל יום טוב ונפורס מפה ואומר יקנה⁽¹²⁾.

[שעה"צ ס"ק ז]

ועין באלה נכה⁽¹⁴⁾.

(14) אמנם לענין ערב פסח שחל בשבת, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תמד ס"ק ח) שטוב לחלק את סעודת השבת לשתיים.

[ביה"ל ד"ה אחר שיתפלל]

אבל מצט פת כביצה ויתר⁽¹⁶⁾.

(16) ויכול לאכול גם יותר מכך, כמו שכתב בשעה"צ לקמן (סי' תקכט ס"ק ה), אלא שלא יאכל כדי שיעור קביעות סעודה, שהוא שיעור סעודה שרגיל לאכול ביום חול, כדי שיאכל בלילה סעודת יום טוב לחיאבון.

[משנ"ב ס"ק יח]

אבל שפי כפרות צריך⁽¹⁶⁾, וכל הפעודות שאדם סועד ביום השבת שוות⁽¹⁷⁾.

(16) ולגבי יום טוב, כתב הכף החיים (סי' תקכט ס"ק כא) שממשמעות דברי השו"ע (שם ס"א) מדויק שרק בשתי סעודות צריך לבצוע על שתי ככרות [וראה גם במשנ"ב שם (ס"ק ט)], וצוין לדעת הרמ"א כאן, והורה הגר"ח קניבסקי (ספר זכרון דוד יקרא עמ' שעט) שלדעת הרמ"א גם בכל הסעודות שאוכל ביום טוב, חייב לבצוע על שתי ככרות.

(17) ובטעם הדבר, ביאר הערוך השלחן (סי"א), שמלשון הגמרא (שבת ק"ז, ב) 'חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת' מבואר,

אין לשחות מים "מן (ים) הנהרות, אֶבֶל בבית שְׂרִי, וְכִלְשָׁן שָׂאָר מִשְׁקֵן דָּשָׁרִי (הגמיי פיל), וְנֵשׁ אִמְרִים דָּאָן אֲסוּר אֶלְא תוֹף שְׁנִים-עֶשֶׂר חֹדֶשׁ עַל אֲבִיו וְאִמּוֹ (אנדה ומרדכי פ' ע"פ), וְנֵשׁ אִמְרִים דָּאָסוּר זֶה שֶׁל שְׁתֵּית מִים אֵינוֹ (יג) רַק בְּעָרֵב שֶׁבֶת (תסיסות והרא"ש ומרדכי בשם ר' משולם הגמיי): ג' יֵאָם נִמְשָׁכָה סְעוּדַת הַבֶּקָר עַד שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַמִּנְחָה, יִפְסִיק הַסְּעוּדָה (י"ד) וַיִּכְרֹךְ (ג) [ג] בִּרְפֹת הַמְּזוֹן וַיִּטֵּל יָדָיו וַיִּכְרֹךְ בִּרְפֹת 'הַמוֹצָיא' וַיִּסְעֵד; וַיִּכּוֹן הַדָּבָר, שָׂאָם לֹא הָיָה עוֹשֶׂה בֵּן, מֵאַחֵר שֶׁנִּמְשָׁכָה סְעוּדַת הַבֶּקָר עַד אוֹתָהּ שָׁעָה לֹא הָיָה יָכוֹל לֵאמֹל אַחֲרֵרְכָּךְ (טו) אֶלְא אֲכִילָה (ד) בִּסְחָ: הָגָה (טז) אֶבֶל מִי שִׁידוּעַ שְׁאִפְשָׁר (ה) לֵאמֹל (יז) *אַחֵר שִׁיחֲפֹל מִנְחָה עִם הַצֹּבֵר *לֹא יַעֲשֶׂה סְעוּדָה שְׁלִישִׁית קָדָם מִנְחָה, מִיּוֹה, אִם עֲשָׂאָה נֶעַם: ד' (יח) 'אֵין צָרִיךְ לִקְדָּשׁ בַּסְּעוּדָה שְׁלִישִׁית, "אֶבֶל צָרִיךְ לִבְעֵצַ עַל (י) שְׁתֵּי כִכְרוֹת: הָגָה וְאִם סוּעַ הַרְבֵּה פְעָמִים בִּשְׁבֶּת, צָרִיךְ לִכֵּל סְעוּדָה שְׁתֵּי כִכְרוֹת (אבדירדה ומיימני), *ולִפְחֹת לֹא יִהְיֶה לוֹ בַּסְּעוּדָה שְׁלִישִׁית (יט) פְּחוֹת מִכֶּכֶר אֶחָד (כ) שְׁלֹם (ט"ז) ומרדכי פ' כ"ח), וּמִזֶּה שָׁפֵט הַמִּנְהָג לִהְיוֹל לִבְעֵצַ בַּסְּעוּדָה שְׁלִישִׁית רַק בִּכְכֵּר אֶחָד שְׁלֵב, אֶבֶל נֵשׁ לִהְיוֹמִיר (כ"א) לִקַּח שְׁנַיִם: ה' (כ"ב) "צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָהּ כֶּפֶת, (כ"ג) 'וְנֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיִּכּוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ בְּכָל מֵאֵכֶל הָעֲשׂוֹי (כ"ד) מֵאַחֵר מִחֲמַשֶּׁת

פאר היטב

(ג) בהמ"ז: ומתוך קצט בירוקם שלא לטל מיד אחר בהמ"ז, וכן נהגין להפסיק בדיית או בטיל קצת, ב"ח בשם ספר"ש"ל: (7) גסה. פי כל זמן האילה תאצטומבם פתחה, מש"כ אחר הסעודה סתממה: (8) לבל, ואפלו חל יריט בורש"ם, אם יודע שישלח לזר לבל קדם שעה עשירית לא תחל סעודה שחריה לשותם, מ"א: (1) שיש כבודו, וכן נהגה בשם הרד"א, ואין

משנה ברורה

(יב) הנהרות. סברא לה לרעה זו, דמה דאיתא במדרש הנ"ל דאין לשחות מים בין השמשות, הינו נוקא בשותה מן הנהרות: (יג) רק בערב שבת. שמפרשים מה דאיתא במדרש הנ"ל 'בשבת בין השמשות', הינו בין השמשות של ליל שבת: (יד) ויכרך ברפת המזון וכו'. וכתבו האחרונים, שאחר-כך יקום וילך מעט בינתיים, והנשארים במקוץ לא יצאו צי חובטן, דהוי כסעודה אחת. וכחב הבית-יוסף, דלא ידרש ברבים לעשות בן להפסיק סעודתו, כיון שקום מצות אין נשאין להפסיק, אין הכל בקיין זוה: (טו) אלא אכילה בטה. כי כל זמן האכילה האצטמקא פתוחה, מה שאין בן אחר הסעודה. ולא מלישין שגורם ברכה שאינה צריכה, כיון שמתכרך לעשות בן משום סעודה שלישית שתהיה פדיו, וזהו מה שפסיק רמ"א: אבל מי

מי שיודע. הנינו, שמשער בנקשו שלא תהיה אז אכילת אכילה נסה: (יז) אחר שיתפלל מנחה. ואפלו אם חל יום-טוב במוצאי שבת, שאי אפשר לו לאכל סעודה שלישית בסוף היום כנחוג, שחרי ראוי לו להמנע מלקבץ או סעודה בערב יום-טוב כמו בערב שבת, מכל מקום אם יודע (ו) שיוכל אז לאכל על-בלי פנים בשעור ביצה ויזרח, וכנ"ל בסעיף א, לא יחלק סעודת שחרית לשתיים, דהא יש אומרים ויאסור לעשות בן משום ברכה שאינה צריכה. כתב מגן-אברהם בשם ספר חסידים: מי שיש לו מזון שתי סעודות מצומצמות, ואם יחלקם לשלש סעודות לא יהיה לו כל סעודה לשבועה, מוטב שיאכל שתי סעודות לשבועה. (ז) ומכל מקום אם נמשכה סעודת הבקר עד אחר חצות, יחלקנה לשניים¹⁹, וכמו שכתב בסעיף זה, דהא מפל מקום ישבע פשאוכל שנית, אבל לכתחלה אין להמתין עד אחר חצות משום זה, דמבטל במקצת ענין שבת: ד (יח) אין צריך לקדש. דהינו לברך על היין קדם הסעודה, (ט) דאתקש יום ללילה לענין קדוש: מה לילה סגי בחד זמנא, אף ביום כשתקנו חכמים לקדש סגי נמי בחד זמנא (ט) בבקר, אבל שתי כבוד צריך²⁰, דכל הסעודות שאדם סוער ביום השבת שוחט²¹: (יט) פחות מכפר אחד. דביום ששי נדר הנס לכל אחד שני עמרים ומפל עמר עשו שתי כבודות, הרי ארבע לשני עמרים: אבל אחד בערב שבת ואחד בליל שבת ואחד בבקר, הרי נשאר לו רק אחד שלם לסעודה שלישית: (כ) שלם. ואם אין לו, די בפרוסה שהיא פביצה, וכנ"ל בסעיף א, דאף-על-גב דמצות לחם-משנה אין לו, מצות סעודה מיהא גזים [אחרונים]: (כא) לקח שנים. וכן ראוי לנהוג לכתחלה, כי הסבא הראשונה (י) היא העקר. וטוב (יא) להסיר לברך על היין תוף הסעודה²² [תיקוני שבת]. ואם אין לו לחם-משנה לכל אחד אחד מהמסבין, נכון לנהוג שזה שבוצץ יכון לפטר בכרפס 'המוציא' כל המסבין, וגם יאמר להמסבין שיתבוננו שיצאו בברכתו, כדי שכלם יצאו בלחם-משנה [ח"א]:

ה (כב) צריך לעשותה בפת. פיון דילפינן שלש סעודות משלש פעמים 'היום' דתתיבי גבי מן, צריך לעשותה בפת. וגם מצוה לכתחלה להרבות במעדנים כפי יכלתו [אחרונים]: (כג) ויש אומרים שיכול לעשותה בכל וכו'. וילכלי עלמא למצנה מן המבחר - בפת ושני כבודות. וכנ"ל בסעיף ד, אלא דפליגי לענין היעבד אם יצא בזה²³ [מב"ח]: (כד) מאחד מחמשת וכו'. שמברכין

(ו) עַן בְּבֹאֹר תִּלְכֶּנָּה: (ז) מִגְּזֵאֲבָרְכֶם וְשׂאֵל. וְלֹא תִעַתְּמִי כִּי שֶׁכַּחַב הַמִּגְזֵאֲבָרְכֶם דִּימַלְק לְשֵׁנִים אֶפְלוּ קֹחַם חֲצוֹת כִּד לְצֵאת עַל־פְּלִפְּשִׁים דַּעַת אִתָּהּ פּוֹסְקִים: וְסִבְיָא לְהוּ דְּאָף כּוּהּ מְקִיִּים סִעֻרָּה שְׁלִישִׁית, דְּהוּא חֲמָא דְּאִתִּי לִיזִי קָלָא, לְדַפְסָא הַשְׁלִיחִי־יִרְדִּי דְּאִתִּי יוֹצֵא קֹדֶם חֲצוֹת, מִמִּילָא הִיא בְּרַבָּה שְׂאִתָּה עֲרִיבָה, וְעַן בְּאִלִּיָּה רַבָּה⁽¹⁴⁾: (ח) אִלִּיָּה: (ט) וְנִרְאֶה לִי פֶשֶׁט דָּאֵם לֹא הִיָּה לוֹ פֶּסֶט בְּפָקֶר, עֲרִיד לְהִדֵּר לְקֹדֶם הַשְׁתַּוְּתָה בְּסַעֲדָה שְׁלִישִׁית⁽¹⁵⁾, דְּהִנָּקֵי דְּקוֹדֶשׁ שֶׁל לִיקָה דָּאֵם לֹא קֹדֶם עֲרִיד לְקֹדֶם כֹּל הַיּוֹם כָּלוּ, וְכִנְיָל בְּרַעֲיָא סִעֻרָּה: ח: (י) הַזִּרְיָן, וְכַתֵּב הַפְּרִי־מִגְדִּים שֶׁכֵּן הַמְנַח הַדִּיּוֹם: (יא) לְצֵאת בּוֹה דַּעַת הַרְמָבִים שְׂסוּבֵר מִן, עִין בְּסִפְסַף־מִשְׁנֵה:

חלבות שבת סימן רצא רצב

136 פֶּאֶר הַגּוֹלָה

מִיָּנִי דָּמָן. כִּינֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיִּכּוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ בְּדִקְרִים שְׁמֻלְפִּתִּים בְּהֵם חֶפֶת, בְּבִשָּׁר וְדָגִים, אֲכָל לֹא בִּפְרוֹת. לִינֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִפְלִי בִּפְרוֹת זָכוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ. וּסְבָרָא רֵאשׁוֹנָה עָקָר שֶׁצִּירִף לַעֲשׂוֹתָהּ חֶפֶת, אֶל־אִם־כֵּן הוּא שָׁבַע בִּיחֹדֶר, הִגִּה אוֹ בִּסְקוֹם שְׂאֵי אִפְשָׁר לוֹ לֶאֱכָל פֶּה, בְּגוֹן בְּעֶרֶב פֶּסַח שֶׁחָל לְהִיחַ בְּשֶׁבַע (כֹּה) שְׁאִסּוֹר לוֹ לֶאֱכָל פֶּה לְאַחֵר מִנְחָה, כִּדְלָמֶן בְּהִלְכוֹת פֶּסַח (פֶּה־יִל ח"פ): ר' *מַנְשִׁים (כו) חִיבוֹת בִּסְעוּדָה שְׁלִישִׁית:

רצב היין תפלת מנחה בשבת, ובו ב' סעיפים:

א ^אבְּמִנְחָה (א) (אומרים 'אשרי' וְבָא לְצִיּוֹן' (ב) (ב) [ב] (ב) נֶאֱמַר תַּפְלִי' וְגו') (ג) (ג) בְּמוֹצָאֵי סַפְר־תִּרְחָה וְקוֹרִין (ד) (ד) שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים עֲשֶׂרָה פְּסִיקִים מִפְּרָשָׁה הַבָּאָה. ^איֵאֵפֶלֶי חָל יוֹם־טוֹב לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, קוֹרִין (ג) (ג) בְּפִרְשָׁה הַבָּאָה (ד) (ד) וְלֹא בְּשֵׁל יוֹם־טוֹב: ^ביֵאֵמְרוּ (א) (א) (ו) 'צִדְקַתְךָ'. ^הוְאִם חָל בּו יוֹם שְׂאֵלֹו הִיא חָל

דַּרְבַּן נֶדֶל שֶׁמֶת כִּי־ד טור וּבָשָׁם רַב שׁוּר־שְׁלוֹם ה' שֶׁב בָּשָׁם מִנְהַג אֲשֶׁכֶּנִּי

שערי תשובה

(ב) ואני תפלתי. לפי ישראל אומרים לפני הקדש: אעפ"י ששחינו אנו מתפללין, לא כשאר אמות, ט"ו. ובמקרה של ד"ט א"א אותו בין דאין זורין בתורה, ב"י. של: וא"כ אפשר דבמקום שאין ס"ח א"א אותו, מ"א. דאין חבין פנ: (3) ג' אגשים. וא"א קדוש על התורה, שאין קאן פסה להפסיק בין קדוש זה לקדוש שקדם י"ח, ואפלו במקרה בהפנית שמפסידין אין קאן הפסק, והפסדה שלקא אל הקריאה ונקדיש שלפני י"ח קאי אקריאה, ואעפ"י שמפסיקין בין הקריאה לקדוש עד שאלל סית לא חשיב הפסק, עכ"ל הגמ"י. וכ"כ דלקוטי פירוש, וכ"כ בבבלי. וכתב הריב"ש סימן שבה דבמקום שאין ספרותורה אין אומרים קדוש שלפני י"ח, וכתב הגמ"י: ונ"ל שלא יאמרו ג"כ ואני תפלתי כמש"ל, וגם כדי שלא להפסיק בין הקדוש שאמר ובא לציון לתפלת י"ח; וא"ל שיאמרו ואני תפלתי ויאמרו קדוש שלי, דפסוק א' לא חשיב הפסק, או יאמרוהו קדם הקדוש, וכ"כ בסדור מהר"ה שלעולם לא יתחילו י"ח קלא קדוש שלפני י"ח. (2) דאקדוק. רמזהו בד' יופך משה דוד. ובי"ח הקריא להוכיח שאין מת משה בשבת, רק בע"ש מת ולא נקבר עד שבת במנוחה. ואנו אומרים צדוק מדוי עליי בזמן שנקבר. וי"א אומרים צדוקה להצדיק הדיון על הרשעים שחזרין לגיהנם ככו"ש:

דאותן שנהגין להוציא אחרת א"י בדפוק בעלמא ה"ה בשבת במנחה חב' זה' מוציאין:

משנה פרק א

עֲלֵיהֶם מְבֹרָא מִיַּי מַזְנוּנוֹת, וְנִטְעַם הָעֵדָה יוֹ, כִּינֵן הָאִין הָרָךְ
לְאָכֹל סְעוּדָה שְׁלִישִׁית לְחָתָבּוֹן²²², סָגִי בְּהִכִּי, וְחֻדָּה גַּם-כֵּן טַעַם
שֶׁאֵר הַדְּעוֹת שֶׁמְקַלִּין בָּזָה [ח"ו":ש]: (כֹּה) שֶׁאִסּוּר לוֹ וְכוּ'.

על-פנ יקנים (יב) אותה במיני טגון שעושין ממצה כחוישה⁽²³⁾ או בקשר ודגים או פרות⁽²⁴⁾; ו (כו) חיבות פסעודה שלישית. ודלכל (יג) מלי דשבת איש ואשה שוין, כמו שנתבאר בסימן רעא; ועוד, שגם הם היו בגס של המן, ועל פלם אומר "אכלהו היום", דמזה נלמד חיוב שלש סעודות בשבת:

א (א) אומרים 'אשרי' וְכָא לְעִיּוֹן וְכוּ'. ומפסיקין בקריש קדם וְאָנִי תַפְלִיתִי. ואמרת וְכָא לְעִיּוֹן במנחה הוא במקום סדר קרישה דחל, ובשבת שמאריכין הרבה בשמירת ומוסף, הניחיה עד מנחה [כל בן:] (ב) וְאָנִי תַפְלִיתִי. הוא עלפי המדרש, שְׁאָמַר דָּרַד לִפְנֵי הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא: רבונו של עולם, אֵין אִמָּה וְזו כְּעוֹבְדֵי גִלּוּלִים, שְׁשׁוּתִין וּמִשְׁתַּכְּרִים וּפְחִיתִים, וְאָנֹכִי לֹא- כֵן, אִי-עַל-פִּי שֶׁאֶכְלָנִי וְשִׁחִיתִי, וְאָנִי תַפְלִיתִי וְכוּ'. (ג) אָבֵל בְּמִנְחָה שֶׁל יוֹסֵטוֹב אֵין אומרים אותו, כִּיֵּן דָּאֵין קוֹרִין בַּתּוֹרָה (ג) שְׁהוּא עַת רְצוֹן עַל-יְדֵיהֶּה, וּמִיָּה, בְּשִׁבְתָּ נִהְיֵי לְאִמְרוֹ אִף בְּמָקוֹם שֶׁאֵין סִפְרֵה-תּוֹרָה, וְכֵן אֶפְלוּ בִּיחִיד נֶאֱחָרְתִּים:] (ג) מוֹצִיאֵין וְכוּ'. הוּא מִפְּקֻמָּה עוֹנָה, כְּדֹאִיתָא (ג) בְּמִקְרָא: (ד) שְׁלִשָּׁה אָנָּשִׁים (ד) וְכוּ'. בְּמִנְחָה (ד) אֵין אומרים קריש על הַבִּימָה לְעוֹלָם וְהִנֵּה בֵּין בְּשִׁבְתָּ בֵּין בְּהִצְנִיתָ], רַק לִפְנֵי הַעֲמוּד קִדְּשׁ תַפְלֵת שְׁמִינִי-עֲשֶׂהָ, וְקָאֵי נִמִּי אֶסְפְּרֵה-תּוֹרָה, דָּאֵי יֹאמְרוּ מִיָּד עַל הַבִּימָה, אִם-כֵּן לִפְנֵי הַעֲמוּד לֹא יֹאמְרוּ קריש פִּי אֵין בְּמָה לְהַסְפִּיק בֵּין הַקְדוּשִׁים וְיִתְלַלִּי, פְּסִיק אֲתֵד לֹא נִמִּי תַפְסִיקָה, וְאִף שְׁאוּמְרִים מְזִמֵּר לֵה' הַאֲרִין, אֵין זֶה מַעֲשֶׂה הַדִּין, וְלַעוֹלָם רָאוּי לְהַסְמִיק הַקְדוּשִׁים לְהַפְלֵת שְׁמִינִי-עֲשֶׂהָ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּעִמְרִית יֵשׁ הַפֶּסֶק בְּאִמְרֵית 'אשרי' בִּיעֲתִים. וְלִפִּי זֶה בְּשֶׁאֵין סִפְרֵה-תּוֹרָה בְּשִׁבְתָּ בְּמִנְחָה, לֹא יֹאמְרוּ רַק פָּעַם אֲתֵד קריש אֲתֵד אֶשְׁרִי וְכָא לְעִיּוֹן, וּפְסוֹק וְאָנִי תַפְלִיתִי יֹאמְרוּ אֹז קִדְּשׁ הַקְדוּשִׁים, כִּדִּי שְׁלֹא יִהְיֶה הַפֶּסֶק בֵּין קריש לְהַתַּפְלָה נֶאֱ"ר וּשְׁ"א: (ה) וְלֹא בְּשֶׁל יוֹסֵטוֹב. דָּהָא הַקְרִיָּעָה אֵעִנָּה בְּשִׁבְלִי יוֹסֵטוֹב, דָּהָא בְּמִנְחָה בְּיוֹסֵטוֹב אֵין קוֹרִין: ב (ו) 'צִדְקָתָהּ'. דָּמְתוּ בּוֹ יוֹסֵף מִשֶּׁה נִרְדָּה, וְלָכֵן נִהְיֵי שְׁלֹא לִקְבֹּעַ אֹז מִדְּרָשׁ, פִּי חֲכָם שְׁמַת כֹּל הַמְדַרְשׁוֹת בְּטָלִים. וּפ"ח הָאֲרִיף לְהוֹכִיחַ שְׁלֹא מִת מִשֶּׁה בְּשִׁבְתָּ רַק בְּעֶרְב־שַׁבָּת, וְלֹא נִגְנִנוּ עַד שַׁבַּת בְּמִנְחָה בְּשַׁעֲמָה דְּעַת רְצוֹנָה, וְכִמּוֹ שִׁכְתוֹב בְּזִכְרִי, וְאָנֹכִי אומרים צִדְקָה הַדִּין עֲלֵי בְּזִמָּן שֶׁנִּגְנֵנוּ. וְזֶשׁ מִפְּרָשִׁים, דְּאומרים

שער הציון

(יב) חַי־אָדָם: (יג) בִּית־יוֹסֵף בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים: (יד) מִגְן־אֲבֹרֶת: (טו) בֶּן־ח: (טז) מִגְלָה כ"א: (יז) מִגְן־אֲבֹרֶת וּפְרִי־מִגְדִּים וּש"א:

[illegible]

[5] ואני עין בה"ט. ועין מחזיב שכמב שקבטו לצמד באמירת ססות זה יכ"כ בקצ"ח בקדוה, ובהגמרת בנ' בעל ש"לה הכיז והסר וקמב שפון הקראו והסח"ב לצמד ב', ע"ש. ועין קיש"צ בשם ספ"ר הפגזות דומן צמיתת ציצית בתפלתו בפקנהו הוא אחר קריש דקדושה ורא' לצ"ח אחר שיאמר שה"ח ראני תפלתו כו' בד' שיקדשו בקציתו בעת רצון. וקמב בגידי וקצעה דלכסות הפנים פסלות, גם עקלים המצח מצם פסלות, ע"ש. וקיש ש"ל ברך שמה בדוועקא סי'ת ודאדבך וכו' הוא עקר ידן האמירה, הלא ש"תארי וקיש אדוקר פא' בשתתה, וקאמרו גם בולל לא הפסיד, ע"ש: [ב] י' אצ"ל, ע"ש. עין השב"ט כתב דבמקום שאין כ"ת לא יאמרו ראני תפלתו, והא"ר חולק בזה וקמב דמשום שלא להפסיק בו י"ל ראני תפלתו קדם הקריש שצמ"ר וכו' לציון כו', ועין ביד' אפרים בפרש' דברי המג"א, ועין קיש"צ הכיז לשון מהחזיר ויל וקמב שאין תלוי בסת"א ואפלו המתפלל בבית' אחרת חולק חס"ת, ונראה מהדבר שצריך ששקדים אמירתו וכו' לציון וסבוק ואני תפלתו חס"ת, וקמב בשם משה"ח וידה"א לאמרו אפלו בקיזת, ונע"ש קמב דמקנהו חזרה עפ"י ס'ד ה"ד: וכו' עפ"י הפס"ס, ע"ש. וקיש קצ"ח בשם מבר"ל, כלשה"א קאמ"ר לבוא עד ששקמו קראתו התורה הקה' מקפפול עם הצבור ואח"כ קרא התפלה, ע"ש. ועין קיש"צ בשם הבי' ש"ל יום בטהה וקצעה כו' שפ"ר אומר יגיה' בו כו', ועין קיש"צ ששקב ש"ר"ל מה שאמר וצ"ל יגיה' יגיה' בו כו', וכו' מהקאר, ע"ש. אב"ל בקברתו א"ר א"ר קצ"ח כה' אדוקרם בקטנה יגיה' גם, וקיש ספקין רסת, ע"ש. ועין קיש"צ שצ"ל קיש"צ קיש"צ עפ"י סוד בידוע ל"ה"א, וכו' מהקריש: וכו' א' נמצא טעות פס"ת במנחה כו'צאיון אחרת וד"ה כו', וכו', ע"ש. וקמב מה

פאור הלכה

מלְקָה, וְדִסְעָדָה זֶה וְהִשְׁכָּא הִרְבָּה יוֹתֵר מִפְּעֻדָּת מִלְקָה-סְלִכָּה⁽²¹⁾ אִף שֶׁגַּם הִיא מְצֻנָּה, וְיֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁהוֹשִׁיכּוּ לְהִכָּךְ וְטוּעִין כֵּן: * לְעִיִּם חַיִּבוֹת וְכוּ', וְגַם חַיִּבוֹת בְּמִצְוַת לֶחֶם מִשְׁנָה⁽²⁵⁾ [כִּי:]

על-פן יקנים (יב) אותה במיני טגון שצושין ממצה כחוישה⁽²³⁾ או (יג) מלי דשבת איש ואשה שוין, כמו שנתבאר בסיון רעא; ודמזה נלמד חיוב

א (א) אומרים 'אַשְׁרֵי' וְכָא לַעֲיוֹן' וכו'. ומפסיקין בקרי
סדר קדשה דחל. ובשבת שמאייבין הרבה בשחרית ומוסר
המדרש. שאמר דוד לפני הקדוש-ברוך-הוא: רבונו של עולם, א
כן, אף-על-פי שזכלנו ושחינה, יצאני תפלתי וגו' (ב) אכל
(ג) שהוא עת רצון עלי ידיעה. ומיהו, בשבת נהגו לאמר
(ג) מוציאין וכו'. הוא מתקנת ענרא, כדאיחא (ג) במקרא¹²:
הבימה לעולם [נהגו בין בשבת בין בהענית], רק לפני העמוד
על הבימה, אם-כן לפני העמוד לא יאמרו קדיש פי אין במה
שאומרים ממור לה' האריך, אין זה מעקר הדין¹³, ולעולם ראוי
הפטק באמירת 'אַשְׁרֵי' בפתים. ולפי זה פלאין ספר-תורה בשב
ופסקו יצאני תפלתי יאמרו אז קדם הקדוש, כדי שלא יהא ה
דהא הקריאה אינה בשביל יום-טוב, דהא במנחה ביום-טוב א
שלא לקבץ אז מרש, פי חכם שמת כל המדרשות בטלים. ו
נגנו עד שבת במנחה בשעתא דעת רצוני¹⁴. וכמו שכחוב בלהר.

הלכות שבת סימן רצא רצב

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה ולפחות לא]

דפוסה זו תשיבא תרבה יותר מסעודת קללה-מלכה⁽²¹⁾.

(21) ובטעם הדבר כתב לקמן (סי' ש"ק ב), שאת דין שלש סעודות הסמיכו חז"ל על הפסוקים כמו שכתב בא"ט (סי' א), ואילו 'מלכה מלכה' היא רק מצוה בעלמא, ולכן אם יש לו בשר או חנים בצמצום, כתב בשע"צ שם (סי' ט) שמוטב ליפות בהם את שלש הסעודות שבשבת.

[משנ"ב ס"ק כז]

כיון דאין דרך לאכלל סעודה שלישית לתאבון⁽²²⁾.

(22) בביאור דבריו כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' נז), שדרך העולם לאכול שתי סעודות בכל יום, וכיון שדרך סעודה היא בפת, לכן שתי הסעודות הראשונות חיובן הוא בפת, אבל גדר סעודה שלישית הוא מצוה משום כבוד השבת, שהיא תוספת על הסעודות הקבועות שבכל יום, ולכן מועילה בה גם אכילת מיני מזונות בלבד.

[משנ"ב ס"ק כה]

במיני טגון שעושים ממנה כתרשה⁽²³⁾ או כבשר ודגים או פירות⁽²⁴⁾.

(23) ולענין מאפה מקמח מצה שלשו ואפאן, דעת הגרש"ז אויערבך (בהערותיו לספר ערב פסח שחל בשבת) שאין לאוכלו בערב פסח אחרי חצות, ואינו דומה למצה מברשלת, כיון שדינו כפת הבאה בכיסנין שאם קבע עליה סעודה מברך ברכת המזון, וכן דעת הגר"ש אלישיב (בספר סידור פסח כהלכתו ח"א פט"ו הע' 31), וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קיז) שראוי להחמיר שלא לאוכל, היות ואם קובעים עליו סעודה מברכים ברכת המזון, ואינו דומה לקניידלך שנקראים מעשה תבשיל.

(24) ולקמן כתב (סי' תמד ס"ק ח), שטוב גם כן לחלק את סעודת שחרית לשתיים ולאכול סעודה שלישית בבוקר, וכתב שדעת הגר"א שנכון לעשות כן. והוסיף, שכל זה אם יש לו שהות להפסיק בין הסעודות, כדי שלא תהיה ברכה שאינה צריכה. ועוד הוסיף, שיזהר שלא ימלא את כריסו באכילה כדי שיאכל מצה בלילה לתיאבון.

[ביה"ל ד"ה נשים]

וגם תיבחר במנות להם משנה⁽²⁵⁾.

(25) ובטעם הדבר כתב במשנ"ב לעיל (סי' רעד ס"ק א), שגם הן היו בנס ירדת המן.

סימן רצב

דין תפילת מנחה בשבת

[משנ"ב ס"ק ב]

ואני לא ידעתי, אף-על-פי שזכרנו ונשתנה, יצאני תפילתי וגו'⁽¹⁾.

(1) ולכן ביום כיפור שחל בשבת, כתב השו"ע לקמן (סי' תרכ"ט) שאין אומרים ואני תפילתי, וביאר המשנ"ב שם (סי' ב) שהטעם הוא כמו שכתוב כאן, ולכן בימים כיפור שאין אוכלים, לא שייך טעם זה.

[משנ"ב ס"ק ג]

הוא מתקנת עזרא, כדאיתא בגמרא⁽²⁾.

(2) ובטעם הדבר שתיקן עזרא קריאה זו, כתב לעיל (בהקדמה לסי' קלח) שהוא משום יושבי קרנות, וביאר בשע"צ שם (סי' א) בשם הרא"ש, שיושבי קרנות הם בעלי מלאכות שאין להם זמן לשמוע קריאת התורה בימי שני וחמישי, ועוד כתב בשם הערוך, שיושבי קרנות הם אנשים שלא נכנסים לבית המדרש, אלא מורגלים לשבת ברחובות העיר ועוסקים בשיחה בטלה, ובביאור טעם זה הוסיפו המאירי והשיטה מקובצת (בבא קמא פ"ב, א), שבאותו זמן שיקראו בתורה יכנסו גם הם לבית המדרש.

ואם טעו ולא קראו במנחה של שבת מהפרשה של השבוע הבא אלא מפרשה אחרת, כתב לעיל (סי' קלח ס"ק ד) לענין אם טעו כן בקריאה של שני וחמישי, שיש דעות באחרונים אם צריך לחזור, ואם נמצאים סמוך לסוף זמן תפילת מנחה, ואין זמן גם לקרוא בתורה וגם להתפלל שמונה עשרה קודם סוף הזמן, כתב העמק ברכה (קריאת התורה אות ד) שיש להסתפק שאולי עדיף לקרוא בתורה תחילה, כיון שלתפילה יש תשלומין, אך אולי יש לומר שכיון שקריאת התורה זו אינה חובה כל כך, עדיף להתפלל עבשיו שמו"ע ולא לקרוא בתורה. והגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק א) כתב, שעדיף להקדים את התפילה לקריאת התורה, ולא ביאר אם לאחר שקיעת החמה יקראו בתורה.

ובמנחה בתענית ציבור באופן זה שאין זמן גם לקריאת התורה וגם לתפילת שמו"ע לפני סוף זמן תפילה, כתב המקור חיים (סי' קכ"ד) ובקצור הלכות סי' רלב, שקודם יתפללו שמו"ע ואחר כך יקראו בתורה, ואם בזמן תפילת מנחה של שבת לא היה ספר תורה לקרוא בו להתפלל קודם תפילת שמונה עשרה, כתבו בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קע) והקצות השולחן (סי' צא ברה"ש סוף ס"ק ד) שאפשר לקרוא בתורה לאחר התפילה וכן משמע בפוסקים שהבאנו לעיל שדנו מה הדין אם זמן תפילה עומד לעבור, והקצות השולחן (שם) הוסיף, שבאופן זה שקוראים בתורה לאחר התפילה, יש לומר חצי קריש לאחר קריאת התורה, והא"א (בוטשאטש) כתב, שיתכן שזה דוקא בימי שני וחמישי, אבל במנחה של שבת לא יקראו הציבור בתורה לאחר התפילה, כיון שבמנחה של שבת עיקר התקנה היתה לקרוא קודם התפילה.

[משנ"ב ס"ק ז]

שלישה אגשים⁽³⁾ וכו', פסוק א' לא הניי הפסקה⁽⁴⁾ וכו', אין זה מצוקר הדק⁽⁵⁾, וילעולם כאוי להסמיך הקדוש לתפילת שמונה-עשרה⁽⁶⁾.

(3) ולהוסיף קריאים על מנחן זה, כתב לעיל (סי' קלח ס"ק ג) לענין קריאת התורה בימי שני וחמישי, שגם כשיש חתן או בעל ברית אין להוסיף, ובטעם הדבר כתב שם (בסי' ב) שלא לבטל את העם ממלאכה, ובשבת שאין שייך טעם זה, כתב המחצה"ש (שם ס"ק א), שהוא כיון שדרשו עד סמוך לחשיכה, לא רצו חכמים להטריח את הציבור בהוספת עליות. והוסיף הפמ"ג (סי' רפ"ב א"א ס"ק א), שיש לומר שאף שבשבת לא שייך הטעם של ביטול מלאכה, לא חילקו חכמים בין דין קריאה זו לדין הקריאה של יום חול, ועוד טעם, משום שצריך לאכול סעודה שלישית ואין להאריך. (4) ולגבי פסוקי 'ובנחה יאמר' וכו' שיש בהם יותר מג' פסוקים, כתב השערי אפרים (שער י' סמ"ד בפתחי שערים) שמותר לאומרים מטעם אחר, שכיון שאינו פרק שלם במקום אחד, אלא הם פסוקים מלוקטים מכמה מקומות, אין אומרים אחריהם קדיש.

(5) וכן לנהוג לומר אחרי קריאת התורה את המזמור 'אודה ה' בכל לב' (תהלים ק"א), כתב הארחות חיים (ספינקא, סי' ג) שאינו נחשב להפסק. (6) ובטעם הדבר שאומרים את הקדיש קודם שמונה עשרה, כתב הלבוש (כאן ובסי' תצב) שהוא כדי שידעו הציבור שהגיע השי"ן לפני העמוד, ויתחילו מיד אחרי הקדיש תפילת שמונה עשרה כולם כאחד בשוה, ובמקרה שהולכים לקרוא בתורה במקום אחר, וחוזרים לבית הכנסת כדי להתפלל שמונה עשרה, כתב בשע"צ לקמן (סי' תרכ"ב ס"ק ז) שיש לימור את הקדיש לאחר קריאת התורה.

[משנ"ב ס"ק ו]

ולא נגנז עד שכתב במנחה בשע"צ דעת רצון⁽⁷⁾.

(7) ואף שאין קוברים בשבת, כתב הב"ח (שהוא מקור הדברים) שהקב"ה בעצמו קברו, וכן כתב רש"י (דברים לד ו) לדעה אחת, שהקדוש ברוך הוא בכבודו קברו.

